ПАМ'ЯТІ ЛИСИЧЕНКА ГЕОРГІЯ ВІТАЛІЙОВИЧА

20 березня 2018 року пішов з життя директор Державної установи «Інститут геохімії навколишнього середовища НАН України», член-кореспондент Національної академії наук України Георгій Віталійович Лисиченко – відомий учений у галузі математичного моделювання й аналізу ризиків природно-техногенних процесів, гідрогеології, інженерної геології, радіоекології та ядерної енергетики.Народився Георгій Віталійович у 1947 році в м. Києві в родині службовців. У 1970 р. закінчив геологічний факультет Київського державного університету ім. Т. Шевченка, одержавши диплом геолога-гідрогеолога. За роки своєї трудової діяльності він став кандидатом геолого-мінералогічних наук (1980), доктором технічних наук (2003), членом-кореспондентом НАН України за спеціальністю «ядерна енергетика» (2006).

Основна наукова діяльність Георгія Віталійовича була пов'язана з вирішенням комплексних проблем безпеки АЕС та інших об'єктів інфраструктури ядерного паливного циклу, що охоплюють питання ядерної, радіаційної, техногенно-екологічної та інженерно-геологічної безпеки, у тому числі при аварійних ситуаціях їх функціонування.

Наукову діяльність в НАН України він розпочав в Інституті геологічних наук, де у відділі гідрогеологічних проблем починає досліджувати питання ізотопної гідрогеології та математичного моделювання гідрогеологічних процесів. Після захисту у 1980 році кандидатської дисертації за спеціальністю «гідрогеологія» наукові інтереси Георгія Віталійовича почали зміщуватися у напрямі дослідження проблем інженерно-геологічної та радіаційної безпеки об'єктів ядерної енергетики. Працюючи з 1981 року науковим співробітником-консультантом, а з 1983 року – ученим секретарем Відділення наук про Землю Президії АН УРСР, Г.В. Лисиченко як відповідальний виконавець проводить дослідження за спецтемою ДКНТ СРСР з проблем ядерної енергетики та виконує договірні НДР з вивчення майданчиків для будівництва Рівненської та Хмельницької АЕС, бере участь у наукових розробках техніко-економічного обґрунтування проектів будівництва Одеської та Київської АТЕЦ, Чигиринської, Південно-Української, Донецької та Молдовської АЕС.

© ПАМ'ЯТІ ЛИСИЧЕНКА ГЕОРГІЯ ВІТАЛІЙОВИЧА

Започатковані та розроблені ним науково-методологічні підходи, методи і результати модельних досліджень забезпечують підвищення рівня радіаційної та екологічної безпеки при експлуатації потенційно-небезпечних об'єктів, впровадження комплексних заходів захисту населення і території при виникненні надзвичайних ситуацій на АЕС та інших об'єктах ядерного паливного циклу, сприяють вдосконаленню систем комплексного екологічного моніторингу об'єктів довкілля.

Так склалося, що значна частина науково-практичної діяльності Георгія Віталійовича була пов'язана з дослідженнями, що проводились у зв'язку з аварійними екологічними ситуаціями природного та техногенного походження і крупними екологічними катастрофами. У його активі напрацьований значний досвід із цих питань, зокрема:

- дослідження аварійних об'єктів, руйнування яких було викликано активізацією карстових процесів, а саме: геологічні вишукування потенційно нестійких зон, пов'язаних із геодинамічними процесами в межах території Рівненської АЕС та м. Кузнецовська (1980–1982 рр.); дослідження з розвитку карсту в межах ділянки залізниці Львів-Стрий 1520–1522 км (1983 р.); дослідження розвитку карстових процесів у м. Білогірськ (1984 р.);
- експертно-аналітичні дослідження (у складі групи експертів Прокуратури УРСР) причин аварії греблі хвостосховища Стебніківського калійного комбінату, що призвела до катастрофічного забруднення р. Дністер (Львівська область, 1983–1985 рр.);
- участь у ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи (перший керівник штабу АН УРСР у м. Чорнобилі (червень-вересень 1986 р.) та начальник відділу водогосподарсько-радіологічних досліджень у Чорнобильській зоні відчуження (1987–1990 рр.);
- дослідження чинників екологічної катастрофи Аральського моря та розробка системи екологічного моніторингу цього регіону (Казахстан, 1991–1992 рр.);
- експертні дослідження з оцінки екологічної ситуації в зоні аварії з білим фосфором, що виникла 16.07.2007 р. на залізничному перегоні «Ожидів–Красне» Львівської залізниці (2007–2008 рр.);
- оцінка екологічних ризиків від впливу хвостосховищ уранового виробництва колишнього Виробничого об'єднання Придніпровський хімічний завод» (2009–2011 рр.);
- науковий супровід робіт з безпечного видалення відходів гексахлорбензолу, що перебували на полігоні у зоні консервації Домбровського кар'єру в Калуському районі Івано-Франківської області (2012 р.).

Одразу після катастрофи на Чорнобильській АЕС Г.В. Лисиченка було призначено першим керівником штабу Академії наук України в м. Чорнобилі (червень-вересень 1986 р.), де він забезпечував науково-практичну реалізацію пропозицій учених Академії наук УРСР з ліквідації наслідків аварії та мінімізації її негативного впливу на навколишнє середовище та населення. У зоні аварії ЧАЕС, як фахівець, він безпосередньо займався системами сейсмічної діагностики стану зруйнованого реактора, оцінками радіоекологічного стану забруднених територій, питаннями захисту водних ресурсів від забруднення та поводження з радіоактивними відходами. Значним науковим внеском у розвиток систем ядерної та радіаційної безпеки є розробки Г.В. Лисиченка зі створення сучасних технічних систем радіоекологічного моніторингу та фізичного захисту енергетичних об єктів, де він виступає у якості наукового керівника або відповідального виконавця робіт. У науковому доробку Г.В. Лисиченка опубліковано більше 300 робіт, у тому числі 15 монографій та 10 винаходів (близько 90 робіт присвячено безпосередньо різним питанням ядерної енергетики). Основні результати досліджень Г.В. Лисиченка висвітлено у таких колективних монографіях: «Формирование эксплуатационных ресурсов подземных вод платформенных структур Украины» (1979); «Введение в моделирование гидрогеологических процессов» (1980); «Лечебные минеральные воды типа “Нафтуся”» (1986); «Особенности взаимодействия геологической среды и объектов атомных станций» (1987); «Формирование режима подземных вод в районах развития активных геодинамических процессов» (1988); «Водообмен в гидрогеологических структурах Украины. Методы изучения водообмена» (1988); «Проблеми охорони геологічної спадщини України» (1999); «Ядерная энергетика, обращение с отработанным ядерным топливом и радиоактивными отходами» (2006); «Природний, техногенний та екологічний ризики: аналіз, оцінка, управління» (2008); «Моніторинг і методи вимірювання параметрів навколишнього середовища» (2009); «Комплексний геоекологічний моніторинг зони впливу Ташлицької ГАЕС та Олександрівського водосховища: 1998-2008 рр.» (2010); «Уранові руди України: геологія, використання, поводження з відходами виробництва» (2010); «Методологія оцінювання екологічних ризиків» (2011), «Перспективи розвитку уранової сировинної бази ядерної енергетики України» (2014).

Трудові заслуги Георгія Віталійовича були достойно оцінені керівництвом країни. Георгій Віталійович – кавалер орденів «За заслуги» III ступеня (2006) та «За заслуги» II ступеня (2011), лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки (2012), дійсний член Петровської академії наук і мистецтв (2005), почесний працівник атомної енергетики (2006), нагороджений численними відзнаками та грамотами центральних органів виконавчої влади України.

Г.В. Лисиченко, крім наукової діяльності, за своє життя виконав величезний обсяг науково-організаційної роботи. У різні роки займав посади: учений секретар Відділення наук про Землю Президії АН УРСР (1983–1987 рр.), завідувач відділом водогосподарсько-радіологічних досліджень Українського філіалу Центрального НДІ комплексного використання водних ресурсів Мінводгоспу СРСР (1987–1990 рр.), завідувач кафедри та декан факультету охорони навколишнього середовища Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України (1994–1996 рр.), заступник директора Державного наукового центру радіогеохімії навколишнього середовища НАН України та МНС України (1996–2000 рр.), директор Київського геологорозвідувального технікуму (2000–2001 рр.), завідувач кафедри захисту населення і територій Інституту державного управління у сфері цивільного захисту МНС України (2001–2002 рр.), заступник директора з наукової роботи Державної установи «Інститут геохімії навколишнього середовища НАН України», а з 2013 до 2018 р. – директор названої установи.

Плідну наукову та науково-організаційну діяльність Георгій Віталійович завжди поєднував з громадською роботою. Він був заступником академіка-секретаря Відділення ядерної фізики та енергетики НАН України, головою Комітету комплексного аналізу безпеки гірничо-видобувної та переробної промисловості, поводження з радіоактивними відходами та їх впливу на населення та навколишнє природне середовище Національної комісії з радіаційного захисту населення України (від 2010 р.), співголовою Міжвідомчої науково-координаційної експертної ради МНС України та НАН України з питань техногенно-екологічної безпеки та методології оцінювання ризиків надзвичайних ситуацій (від 2010 р.), членом багатьох учених та експертних рад, членом експертної ради ВАКу з технічних наук (від 2010 р.), головним редактор наукового збірника «Техногенно-екологічна безпека та цивільний захист».

Георгій Віталійович Лисиченко був організатором багатьох наукових конференцій та симпозіумів, у тому числі міжнародних. Брав участь у міжнародних проектах, міжнародних конгресах з питань вирішення проблем техногенно-екологічної безпеки та методології аналізу ризиків. Був обраний координатором від України у міжнародній організації з оцінювання ризиків при вирішенні різних задач техногенно-екологічної безпеки, його праця отримала міжнародне визнання.

Колектив інституту щиро сумує з приводу передчасної смерті Георгія Віталійовича і має надію на продовження його досліджень послідовниками.

Сущук К.Г.